

การเข้าถึง การมีส่วนร่วมทางสังคม และการสนับสนุนนักศึกษาโครงการ
นักศึกษาผู้พิการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Accessibilities, Social Participation and Support for Students of
The TU Students with Disabilities Program

รองศาสตราจารย์กิตติยา นรามาศ¹, ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์²

และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลภรณ์ โคตรบึงแก³

Associate Professor Kittiya Naramas⁴, Chamaiporn Rungroekrit⁵

and Assistant Professor Wilaiporn Kotbungkair, Ph.D.⁶

บทคัดย่อ

โครงการนักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เริ่มดำเนินการตั้งแตปี พ.ศ.2546 โดยเป็นโครงการที่สะท้อนอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเพื่อประชาชน ได้พัฒนา ทั้งระดับนโยบายและการปฏิบัติอันส่งผลให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับรางวัลสถานที่ อารยสถาปัตย์แห่งปี และรางวัลอาคาร Friendly Design การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจความสามารถในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากบริการและสถานที่ที่จำเป็น สำหรับนักศึกษาในโครงการนักศึกษาผู้พิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2) ศึกษาโอกาส ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของนักศึกษาในโครงการนักศึกษาผู้พิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้งนักศึกษาปัจจุบันและบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว และ 3) ศึกษาแนวทางการให้การสนับสนุนและสังเคราะห์แนวการปฏิบัติงานที่ดีของ ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ และบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ ข้อค้นพบที่

¹อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁴ Lecturer, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

⁵ Lecturer, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

⁶ Lecturer, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

E-mail : nkittiya2@gmail.com, achamaiporn@gmail.com, kaewilai@hotmail.com

สำคัญจากการวิจัยส่วนใหญ่เป็นประเด็นเชิงบวกในการเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยนักศึกษาพิการมีความพึงพอใจมาก ในการเข้าถึงศูนย์บริการเพื่อนักศึกษา มีความพึงพอใจปานกลาง ในระบบอาจารย์ที่ปรึกษาของคณะ มีความพึงพอใจน้อย ต่อระบบเพื่อนช่วยเพื่อน ข้อเสนอแนะจากการผลวิจัยครั้งนี้ คือ การปรับบทบาทของศูนย์ฯ ในการทำงานเชิงรุกและสร้างพื้นที่ทางสังคมของศูนย์ให้สามารถเป็นที่ทำกิจกรรมร่วมของนักศึกษาปกติกับนักศึกษาพิการ พัฒนากิจกรรมให้นักศึกษาพิการเป็น “ผู้ให้” ต่อสังคม เพิ่มความสำคัญของบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาระดับคณะ และการจัดอาจารย์ที่ปรึกษาส่วนกลางที่ศูนย์และจัดทำฐานข้อมูลและคุณสมบัติของนักศึกษา เพื่อส่งให้หน่วยงานที่สนใจมีข้อมูลพิจารณาและประสานนักศึกษาที่มีคุณสมบัติสอดคล้องความต้องการนายจ้าง

คำสำคัญ : การสนับสนุนโครงการนักศึกษาพิการ, การเข้าถึง, การมีส่วนร่วมทางสังคม

Abstract

Thammasat University Students with Disabilities Program which has begun since 2003 reflecting Thammasat University's grounding principle "Thammasat For the People". The Program has developed at the policy and practical levels which is consequently recognized by Universal Design and Friendly Design Building Awards. The present study is aimed at 1) to explore the accessibility of supports and buildings 2) to study participation of students with disabilities in various activities and 3) to study support services and good practice of Thammasat University Students with Disabilities Program. Findings revealed that students with disabilities are mostly positive about accessibility and participation in activities, very satisfied with accessibility to Disability Students Service Center-DSS, moderately satisfied with academic advisor system, and less satisfied with a peer support system. Important recommendations are DSS should be proactive and create social

space which allows students with and without disabilities to be involved in activities. Activities that students with disabilities can contribute to society should be encouraged. There should be a central academic advisor and the available student database should be available for future job matching.

Keywords : Support for Students with Disabilities, Accessibilities, Social Participation

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาในการจัดการศึกษาทั่วไป และได้ระบุถึงการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการให้ได้รับสิทธิ และโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี ในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต่อมาการจัดการศึกษาคนพิการชัดเจนมากขึ้น เมื่อมีกฎหมายการจัดการศึกษาคนพิการ โดยเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาคนพิการ พ.ศ.2551 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2556 เป็นที่มาของการกำหนดบทบาท สถาบันการศึกษาคนพิการทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังมีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษาสำหรับคนพิการสาระสำคัญคือ การจัดการศึกษา การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดบริการการสนับสนุนต่างๆ ทั้งนี้ หลักสูตร กิจกรรม การวัด และการประเมินผล จะต้องสอดคล้องกับความจำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการ โดยสถาบันอุดมศึกษาได้สิทธิ์การได้รับค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายตามอัตราที่กำหนด

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อความเสมอภาคให้กับคนในสังคมและเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เปิดโอกาสให้คนพิการเข้าศึกษาเรียนร่วมในระบบโควตาในปี พ.ศ.2546 และในปี พ.ศ.2548 จัดตั้งศูนย์บริการนักศึกษาพิการ (Disabled Student Services : DSS) นับว่าเป็นศูนย์นำร่องที่

เป็นต้นแบบของการบริหารจัดการโครงการนักศึกษาพิการ โดยศูนย์ DSS มีบทบาทหลัก ส่วนกลางนับตั้งแต่การจัดการสอบคัดเลือกนักศึกษาพิการตามความต้องการของแต่ละ คณะ การให้การสนับสนุน บริการ ด้านการจัดการเรียน การสอน การผลิต สื่ออุปกรณ์ การบริการด้านสิทธิ สวัสดิการ การให้คำปรึกษา และการสนับสนุนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นต้น โดยตั้งแต่ปี พ.ศ.2546-ปี พ.ศ.2560 มีนักศึกษาพิการสำเร็จการศึกษา 8 รุ่น จำนวน 77 คน ซึ่งพบว่าได้เข้าสู่ตลาดแรงงานหรือ ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นทั้งในและต่างประเทศ (ปิยะพงศ์ เอียดนุ้ม, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2560)

โครงการนักศึกษาพิการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับการยกย่องว่าเป็น อีกหนึ่งโครงการที่สะท้อนอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเพื่อประชาชนในการขยายโอกาส และเปิดพื้นที่ทางสังคมให้คนพิการที่สำคัญมากกว่านั้น คือ การผลิตบัณฑิตพิการที่มี คุณภาพเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยการได้รับโอกาสและการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม (Equal Opportunity and Equal Access) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีการพัฒนาดังแต่ระดับ นโยบาย และระดับปฏิบัติของโครงการนักศึกษาพิการที่ผ่านมา เช่น นโยบาย การเพิ่ม ประเภทความพิการ/จำนวน/การปรับลดคุณสมบัติ กฎเกณฑ์ เงื่อนไขการรับนักศึกษา พิการ ตลอดทั้งพัฒนาการให้บริการ การสนับสนุน และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกายภาพ เป็นต้น

จากระยะเวลาดำเนินโครงการมากกว่า 10 ปี จึงเห็นสมควรที่จะทบทวน สถานการณ์ และสำรวจการเข้าถึงบริการ สถานที่ การมีส่วนร่วมทางสังคมในกิจกรรมทั้ง ระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะ และการปฏิบัติงานของศูนย์บริการนักศึกษาพิการของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งยังไม่มีการวิจัยใดดำเนินการในเชิงติดตาม การดำเนินงานมา ก่อน และข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถอธิบายสถานการณ์การเรียนและทางสังคมของ นักศึกษาพิการที่เปลี่ยนแปลงรอบด้าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความสามารถ การเข้าถึง และการใช้ประโยชน์จากบริการและสถานที่ ที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาในโครงการนักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. เพื่อศึกษาโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของนักศึกษาพิการและบัณฑิตพิการ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการให้การสนับสนุน และสังเคราะห์แนวการปฏิบัติงานที่ดีของศูนย์บริการนักศึกษาพิการ และบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาพิการ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องสิทธิของคนพิการ แนวคิดเรื่องสิทธิทางการศึกษาสำหรับคนพิการ แนวคิดการจัดบริการสนับสนุนสำหรับนักศึกษาพิการ และข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์บริการสำหรับนักศึกษาพิการในต่างประเทศและประเทศไทย ซึ่งพบว่า ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ดังจะเห็นได้จากการประกาศใช้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2556 และการที่ประเทศไทยเข้าเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาละระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities-CRPD) โดยการให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2551 ซึ่งมีผลบังคับใช้ให้ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในอนุสัญญาตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม 2551 มีนัยว่าประเทศไทยได้ตระหนักว่ามีการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการไม่ได้ ต้องเคารพ คุ้มครองสิทธิที่พึงมีแก่คนพิการเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ในด้านสิทธิทางการศึกษาสำหรับคนพิการ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่ารัฐภาคียอมรับสิทธิของคนพิการ ด้านการศึกษา และเพื่อให้สามารถใช้สิทธิเหล่านี้ได้จริงโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติและบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน ให้รัฐภาคีประกันการมีระบบการศึกษาแบบเรียนร่วมในทุกระดับและการการเรียนรู้ตลอดชีวิต คนพิการจะไม่ถูกกีดกันออกจากระบบการศึกษาทั่วไปเพราะเหตุแห่งความพิการ และเด็กพิการนั้นจะถูกกีดกันออกจากการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษาและโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หรือการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพราะ

เหตุแห่งความพิการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบุว่ารัฐภาคีประกันว่าคนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาทั่วไปในระดับอุดมศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ การศึกษาผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิตปราศจากการเลือกปฏิบัติและบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันกับบุคคลอื่น เพื่อการนี้ ให้รัฐภาคีประกันว่าจะจัดให้มีความช่วยเหลือที่สมเหตุสมผลแก่คนพิการ

สิทธิในการได้รับการศึกษาของคนพิการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งได้บัญญัติถึงสิทธิในการได้รับการศึกษาไว้ในมาตรา 10 ว่า “การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน” และได้บัญญัติรับรองสิทธิของคนพิการที่จะได้รับการศึกษาไว้เป็นพิเศษในมาตรา 10 วรรคสองและวรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะด้านการศึกษาสำหรับคนพิการสิทธิด้านการศึกษาของเด็กพิการ เป็นการเน้นย้ำว่านโยบายการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของคนพิการนั้นมีความสำคัญ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะประกันได้ว่าคนพิการสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้เช่นเดียวกับนักเรียนนักศึกษาทั่วไป ดังนั้นการที่สถาบันอุดมศึกษาแห่งใดจะทำการรับนักศึกษาพิการเข้ามานั้น ไม่ใช่เพียงแต่กำหนดจำนวนรับนักศึกษาพิการเข้าเรียนในแต่ละสถาบันในภาพรวมหรือแต่ละคณะเพื่อให้เรียนในลักษณะเรียนร่วมเท่านั้น แต่สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับนักศึกษาพิการที่มีความหลากหลาย อาทิ การจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการต่างๆ ของมหาวิทยาลัยได้ อย่างเต็มที่ การปรับวิธีการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับลักษณะความพิการ ผู้สอนและเจ้าหน้าที่ต้องมีทักษะการสอนและปฏิบัติต่อคนพิการ ต้องมีบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือแม้แต่ทุนอุดหนุนการศึกษา เป็นต้น

ด้านแนวความคิดการจัดบริการสนับสนุนสำหรับนักศึกษาพิการ จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญกับสิทธิของคนพิการและเป็นต้นแบบในด้านการเรียกร้องสิทธิและขับเคลื่อนงานด้านสิทธิของคนพิการที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิด้านการศึกษากรณีของ Mr.Ed Robert คนพิการอเมริกันซึ่งมีความพิการรุนแรงด้วยโรคสมองพิการ (Cerebral Palsy) ซึ่งต่อสู้เรียกร้องสิทธิการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California-Berkley) ซึ่งช่วงทศวรรษที่ 1960 ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นช่วงเวลาที่มีการเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิมนุษยชนของชาวแอฟริกันอเมริกัน ในฐานะที่เป็นคนกลุ่มน้อยในสังคม ซึ่งต่อมาเป็นกระแสที่กระตุ้นให้คนพิการเกิดการเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิของตนเอง หลังจากความขัดแย้งของผู้บริหารมหาวิทยาลัยว่าจะสามารถรับ Ed Robert เข้าเรียนได้หรือไม่ เนื่องจากมองว่า Ed มีความพิการรุนแรงและไม่น่าจะสามารถเรียนได้จนสำเร็จการศึกษา Ed ถูกรับให้เข้าเรียนที่ University of California-Berkley และได้รับการสนับสนุนจาก California Department of Vocational Rehabilitation Ed สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย B.A. (1964) and M.A. (1966) สาขารัฐศาสตร์ และเป็น Ph.D. candidate (C.Phil.) ในสาขาเดียวกัน ในปี 1969 ในขณะที่เขาเป็นนักศึกษาเขาได้ใช้บริการในมหาวิทยาลัย เช่น การช่วยเหลือ ที่พัก บริการซ่อมรถวีลแชร์ และการให้คำปรึกษาค้นหาคู่เพื่อน อย่างไรก็ตามบริการเหล่านี้ก็หมดไปเมื่อเขาสำเร็จการศึกษา ดังนั้นเขาจึงได้จัดตั้งศูนย์การดำรงชีวิตอิสระขึ้น (Center for Independent Living-CIL) ในชุมชน (1972) เพื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัวและเพื่อนๆของเขา ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความเคลื่อนไหวด้านการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการโดยการรวมกลุ่มในการจัดตั้งศูนย์การดำเนินชีวิตอิสระของนักศึกษาที่ใกล้สำเร็จการศึกษาของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ที่เมืองเบิร์กลีย์ (Berkeley) รัฐแคลิฟอร์เนีย จากการเคลื่อนไหวดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลกลางยอมรับและออกกฎหมายรับรองรวมถึงให้งบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การดำเนินชีวิตอิสระเป็นผลสำเร็จ นอกจากนี้กลุ่มนักศึกษาพิการเหล่านี้ได้เรียกร้องให้มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียจัดตั้งโครงการการให้บริการนักศึกษาพิเศษ (Disabled-Student Services Program) ขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยให้มีการบริการ

ช่วยเหลือที่ครอบคลุมสำหรับคนพิการขึ้น โดยนักศึกษาที่มีความพิการระดับรุนแรงสามารถดำเนินชีวิตการเป็นนักศึกษาในหอพักนักศึกษาของมหาวิทยาลัยได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้จากการจัดตั้งศูนย์ให้บริการช่วยเหลือสำหรับนักศึกษาพิการของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ส่งผลให้สถาบันระดับอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาจัดตั้งหน่วยงานหรือบุคลากรเฉพาะเพื่อรับผิดชอบการบริการช่วยเหลือนักศึกษาพิการ แต่หน่วยงานที่ให้บริการนักศึกษาพิการนี้มีชื่อเรียกที่อาจแตกต่างกันในแต่ละแห่ง ซึ่งนอกจากจะมีหน้าที่รับผิดชอบให้บริการแก่นักศึกษาพิการของสถาบันแล้ว หน่วยงานนี้ยังมีหน้าที่บริการแก่บุคลากรที่พิการของหน่วยงานอีกด้วย (ธรรม จตุณาม, 2559)

สำหรับประเทศไทย ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการสนับสนุนนักศึกษาพิการ คือ กระแสการเคลื่อนไหวด้านคนพิการและการเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในระดับนานาชาติที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแนวคิดการทำงานด้านคนพิการจากฐานคิดด้านสังคมสงเคราะห์เป็นฐานคิดด้านสิทธิ ซึ่งเป็นกระแสที่เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องในประเทศสหรัฐได้มีการออกกฎหมายด้านคนพิการ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยคนพิการอเมริกัน ค.ศ.1990 (The American with Disability Act 1990 : ADA) ที่บัญญัติไม่ให้เกิดกีดกันคนพิการในการมีส่วนร่วม การได้รับบริการหรือทำกิจกรรมใดๆ และพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการ (Individuals with Disability Education Act-IDEA, Amendment of 1997) โดยมุ่งเน้นสนับสนุนด้านการศึกษาให้เด็กด้อยความสามารถทุกกลุ่ม ได้แก่ เด็กพิการ เด็กที่ได้รับบาดเจ็บทางสมอง เด็กที่ด้อยความสามารถในการเรียนรู้เฉพาะด้าน และเด็กทั่วไปที่ต้องการรับบริการที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษามีพันธะตามกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ พระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการด้านกฎหมายการศึกษาสำหรับ คนพิการในประเทศไทย คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ปี พ.ศ.2542 เป็น “ปีการศึกษาของคนพิการ” นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการศึกษาสำหรับคนพิการ ทำให้จำนวนของเด็กพิการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งโรงเรียนเฉพาะทางและโรงเรียนเรียนร่วมเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับประเทศไทย มหาวิทยาลัยบางแห่งได้มีนโยบายชัดเจนเรื่องการรับนักศึกษาพิการ คือ

สถาบันที่มีการเรียนการสอนนักศึกษาพิการ เช่น วิทยาลัยราชสุตา มหาวิทยาลัยมหิดล หรือมีโปรแกรมการศึกษาพิเศษ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏบางส่วนของสถาบันที่มีนโยบายเรื่องการให้โควตาสำหรับนักศึกษาพิการ เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเริ่มมีนโยบายให้โควตานักศึกษาพิการเข้าเรียนในคณะต่างๆ ที่มีความพร้อมจำนวน 50 คน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 และในปี พ.ศ.2551 มีสถาบันอุดมศึกษาที่มีระบบโควตาสำหรับนักศึกษาพิการทั้งหมด 8 แห่ง ซึ่งทำให้จำนวนของนักศึกษาพิการเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ โดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาพิการทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว รองลงมา คือ นักศึกษาพิการทางการได้ยิน และนักศึกษาพิการทางการเห็นตามลำดับ

ทั้งนี้ศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการที่จัดตั้งขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นโดยวัตถุประสงค์ของศูนย์บริการนักศึกษาของไทยและต่างประเทศนั้นไม่แตกต่างกัน คือ การยึดมั่นในความเสมอภาคทางการศึกษา เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกฐานะ ทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นโอกาสหรือด้อยโอกาสได้ศึกษาเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง และเป็นไปตามแนวทางของกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายเฉพาะสำหรับคนพิการ (ศาสวัต เฟ่งแพ, 2553) และมีการจัดตั้ง 2 ลักษณะ คือ ในสถาบันที่มีโปรแกรมการศึกษาพิเศษ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏต่างๆ และมหาวิทยาลัยที่มีการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ เช่น วิทยาลัยราชสุตา มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีการจัดตั้งศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการอยู่ในคณะที่จัดการศึกษาให้กับนักศึกษาพิการ บุคลากรที่รับผิดชอบหลักหรือเป็นหัวหน้าศูนย์ คือ อาจารย์ผู้รับผิดชอบโปรแกรมการศึกษาพิเศษ และมีคนทำงาน ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นลูกจ้างชั่วคราว ส่วนมหาวิทยาลัยที่ไม่มีการจัดการศึกษาเฉพาะสำหรับนักศึกษาพิการหรือมีโปรแกรมการศึกษาพิเศษ เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีการจัดตั้งศูนย์บริการสนับสนุนนักศึกษาพิการอยู่ในส่วนกลางที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสวัสดิการนักศึกษา เช่น เป็นส่วนหนึ่งของงานกิจการนักศึกษา ฝ่ายแนะแนว หรือ กองบริการการศึกษา โดยมีบุคลากรที่รับผิดชอบงาน คือ นักแนะแนวหรือนักกิจการนักศึกษา และมีการจ้างลูกจ้างชั่วคราวมาช่วยทำงานจำนวนหนึ่ง

การวิจัยเกี่ยวกับนักศึกษาพิการที่ผ่านมามีในหลากหลายมิติ อาทิ ด้านเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกของนักศึกษาพิการ (เนตรนภา อนุประเสริฐ, 2544) กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ระหว่างนักศึกษาปกติและนักศึกษาพิการ (ฐิตยา เนตรวงษ์, 2551; สุพิน นายอง, 2553) และระบบและบริการสนับสนุนสำหรับนักศึกษาพิการเพื่อช่วยลดอุปสรรคในการศึกษา (อรอนงค์ สงเจริญ และจิตารัตน์ นงศ์ทอง, 2548; สุวิมล อุดมพิริยะศักดิ์, 2552) และการศึกษาในระดับนโยบายและแนวปฏิบัติการจัดการศึกษาพิเศษในสถาบันอุดมศึกษา (ศิริวิมล ใจงาม, 2547) เป็นต้น

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษาพิการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ผ่านมา งานศึกษา อาทิ การศึกษาการใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อศึกษาของนักศึกษา พิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สาลินี เกื้อเกียรติวงศ์, 2547) แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการทางการศึกษาสำหรับนักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต (สรชา เทียมมณี, 2552) หรือ การจ้างงานคนพิการและคุณสมบัติของบัณฑิตพิการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่สถานประกอบการต้องการ (วิไลวรรณ ช้างปรีดา, 2555)

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบผสมวิธี (Exploratory Mixed Method) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพถูกให้นำมาหักล้างกัน และนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกันในภายหลังจากเก็บข้อมูลแต่ละส่วนเรียบร้อยแล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพการสังเคราะห์และวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับการเข้าถึง การมีส่วนร่วมทางสังคม และการได้รับการสนับสนุน

ประชากรในการศึกษาและขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาพิการปัจจุบัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อนของนักศึกษาพิการ บุคลากร (ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่) ที่

ดูแลนักศึกษาพิการ 14 คนะ บัณฑิตพิการ รุ่น 1-8 นายจ้างของบัณฑิตพิการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง/รับผิดชอบโครงการนักศึกษาพิการ

กลุ่มตัวอย่าง จำนวนรวมทั้งสิ้น 112 คน คัดเลือกแบบไม่คำนึงถึงความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) จากประชากรที่สนใจ โดยมีรายละเอียดจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละส่วนย่อย ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน
1. นักศึกษาพิการ	45 คน
2. เพื่อนนักศึกษาพิการ	5 คน
3. ผู้บริหารระดับมหาวิทยาลัย	3 คน
4. บุคลากร (ผู้บริหารระดับคณะ/อาจารย์ที่ปรึกษา/อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโครงการ	23 คน
5. บัณฑิตรุ่น 1-8	31 คน
6. นายจ้างของบัณฑิตพิการ	5 คน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอข้อค้นพบหลัก ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยในประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากบริการและสถานที่ที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาโครงการนักศึกษาพิการ

เพื่อความเข้าใจในลักษณะประชากรตัวอย่างจึงขอนำเสนอข้อมูลทั่วไปในประเด็นที่น่าสนใจของนักศึกษาและบัณฑิตพิการ มีดังนี้

นักศึกษาพิการ ที่ตอบแบบสอบถามมีสัดส่วนของเพศชายและเพศหญิงใกล้เคียงกัน ร้อยละ 51.11 และร้อยละ 48.89 ตามลำดับ โดยมีความพิการทางการเห็น ร้อยละ 55.56 รองลงมา คือ ความพิการทางการเคลื่อนไหว ความพิการทางการได้ยิน มีสถานะเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 33.3 ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 5 ขึ้นไป ร้อยละ 8.89 โดยเป็นนักศึกษาพิการจากคณะนิติศาสตร์ และคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ตอบแบบสอบถาม

จำนวนเท่ากัน ร้อยละ 58.89 รองลงมา คณะรัฐศาสตร์ คณะสหเวชศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และคณะศิลปศาสตร์ ส่วนผลการเรียน พบว่า นักศึกษาฝึกการร้อยละ 42.2 มีคะแนนเฉลี่ยสะสมระหว่าง 2.51-3.00 ผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากกว่า 3.01 มีร้อยละ 22.2 และผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 มีร้อยละ 11.11

นักศึกษาฝึกการส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาต่างจังหวัด ครอบคลุมอาชีพเกษตรกรรม และทำงานส่วนตัว ในสัดส่วนเท่ากัน โดยร้อยละ 26.67 ที่มีรายได้มากกว่า 25,000

บัณฑิตฝึกการที่ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง (ร้อยละ 64.5 และร้อยละ 35.5) ครึ่งหนึ่งของบัณฑิตฝึกการมีความพิการทางการเห็น รองลงมา คือ ความพิการทางการเคลื่อนไหว มีอายุเฉลี่ย 27.68 ปี ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาต่างจังหวัด และร้อยละ 74.19 สำเร็จการศึกษาช่วงปี พ.ศ.2555-2559 บัณฑิตฝึกการส่วนใหญ่ร้อยละ 83.9 มีงานทำ ร้อยละ 12.9 กำลังศึกษาต่อ และเพียงร้อยละ 3.2 กำลังรองาน สำหรับรายได้ต่อเดือน พบว่า ร้อยละ 33.3 มีรายได้ระหว่าง 15,001-20,000 บาท และร้อยละ 11.1 เท่ากันที่มีรายได้ระหว่าง 20,001-25,000 บาท และ 25,001-30,000 บาท

การเข้าถึงและความพึงพอใจในการเข้าถึง

การจัดบริการระดับมหาวิทยาลัย พบว่า

1. การเข้าถึงการให้บริการของศูนย์บริการนักศึกษาฝึกการ ในภาพรวมนักศึกษาฝึกการและบัณฑิตฝึกการมีความพึงพอใจมากในการเข้าถึงการบริการและการสนับสนุน การดำเนินการระดับมหาวิทยาลัยโดยผ่านศูนย์บริการนักศึกษาฝึกการ และเมื่อพิจารณาในประเด็นย่อย ที่ทั้งสองกลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจมากในการเข้าถึงการให้บริการของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ในความเต็มใจ การให้ความช่วยเหลือ มีความสุภาพ และมีใจให้บริการ

ส่วนประเด็นย่อยอื่นๆ ในขณะที่นักศึกษาฝึกการ มีความพึงพอใจปานกลาง แต่บัณฑิตฝึกการมีความพึงพอใจมาก ในการเข้าถึงความรวดเร็วในการให้บริการของเจ้าหน้าที่การจัดกิจกรรมต่างๆ ของศูนย์ (กิจกรรม Workshop/การปรับตัว/การปฐมนิเทศ/การรับเพื่อนใหม่ เป็นต้น) การเข้าถึงบรรยากาศโดยรวมภายในศูนย์ และการเข้าถึงอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนที่ศูนย์จัดให้ (คอมพิวเตอร์ หูฟัง สื่ออุปกรณ์)

2. การเข้าถึงความสะดวกด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ นักศึกษาพิการและบัณฑิตพิการมีความพึงพอใจในการเข้าถึงความสะดวกด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยมีความพึงพอใจมากทั้งสองกลุ่มในการเข้าถึง ความสะดวกในการเดินทางระหว่างอาคาร การใช้อาคารเรียน การใช้ห้องเรียน การใช้ห้องสมุด การใช้ห้องน้ำ และการใช้ลิฟท์

ความพึงพอใจปานกลาง เช่นเดียวกับทั้งสองกลุ่มในการเข้าถึง การใช้ห้องคอมพิวเตอร์ และการใช้ห้องเรียนรู้ด้วยตนเอง

ส่วนการเดินทางโดยรถบริการของมหาวิทยาลัย และประเด็นความปลอดภัยของนักศึกษาพิการนั้น พบว่า บัณฑิตพิการมีความพึงพอใจมากในการเข้าถึงประเด็นดังกล่าว ในขณะที่นักศึกษาพิการมีความพึงพอใจปานกลาง

3. การเข้าถึงด้านข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี และการสื่อสาร นักศึกษาพิการและบัณฑิตพิการ มีความพึงพอใจมาก เช่นเดียวกับในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย และมีความพึงพอใจน้อย ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากการติดประกาศที่บอร์ดส่วนกลางของมหาวิทยาลัย และพึงพอใจน้อย เช่นกันกับในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากทีวีภายในของมหาวิทยาลัย และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากเอกสารเผยแพร่ (แผ่นพับ โบรชัวร์ จุลสาร เป็นต้น) ของมหาวิทยาลัย

การจัดบริการระดับคณะ พบว่า

1. การเข้าถึงระบบจัดการเรียนการสอนของคณะทั้งนักศึกษาพิการและบัณฑิตพิการมีความพึงพอใจมาก ในการเข้าถึงระบบการจัดการเรียนการสอน ในประเด็นอาจารย์ผู้สอน มีความเข้าใจนักศึกษาพิการ และให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม มีเอกสารประกอบการสอนที่เหมาะสม เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างมีความเข้าใจในลักษณะความพิการของนักศึกษา เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความเต็มใจช่วยเหลือ สุขภาพ มีใจให้บริการ และสามารถเข้าถึงข่าวสารจากเว็บไซต์ของคณะ

ส่วนความพึงพอใจปานกลาง ทั้งสองกลุ่มนี้ คือ การเข้าถึงการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียน และการมีทุนสนับสนุนสำหรับนักศึกษาพิการ

2. การเข้าถึงระบบอาจารย์ที่ปรึกษา นักศึกษาพิการและบัณฑิตพิการมีความพึงพอใจปานกลาง ในการเข้าถึงระบบอาจารย์ที่ปรึกษาในประเด็นต่างๆ คือ การมีอาจารย์ที่

ปริญญารับผิดชอบดูแลการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการ อาจารย์ที่ปรึกษาใช้เวลาในการเข้าพบ และให้การปรึกษาตามต้องการ ประเด็นสุดท้าย คือ อาจารย์ที่ปรึกษานับสนุนให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียน การใช้ชีวิต และการปรับตัว

3. การเข้าถึงระบบเพื่อนช่วยเพื่อน นักศึกษาพิการและบัณฑิตพิการให้ข้อมูลที่น่าสนใจ โดยมีความพึงพอใจในระดับเหมือนกัน คือ ความพึงพอใจปานกลางในการเข้าถึงการมีเพื่อนดูแลช่วยเหลือนักศึกษาพิการ และระบบรุ่นพี่ในการให้ความช่วยเหลือดูแล นอกจากนี้มีความพึงพอใจน้อย ในการเข้าถึงการมีระบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการเรียน และการมีคณะกรรมการนักศึกษาของคณะ ที่จัดระบบให้ความช่วยเหลือและดูแลนักศึกษาพิการ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจการเข้าถึงระบบต่างๆ ในภาพรวมระดับมหาวิทยาลัยและระดับคณะ

การจัดการ/การสนับสนุน	นักศึกษาพิการ			บัณฑิตพิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ภาพรวมระบบการสนับสนุนระดับมหาวิทยาลัย						
1. การสนับสนุนของศูนย์บริการนักศึกษาพิการ	3.49	1.13	มาก	3.78	0.75	มาก
2. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เกี่ยวข้องสำหรับนักศึกษาพิการ	2.71	1.06	ปานกลาง	2.74	0.79	ปานกลาง
3. การเข้าถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (การมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ)	3.45	1.05	มาก	3.48	0.78	มาก
ระดับคณะ						
1. การจัดการเรียนการสอน	3.55	1.10	มาก	3.55	0.72	มาก
2. ระดับอาจารย์ที่ปรึกษา	2.94	1.29	ปานกลาง	3.18	1.24	ปานกลาง
3. ระดับเพื่อนช่วยเพื่อน	2.55	1.25	น้อย	2.59	1.16	น้อย

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในระดับมหาวิทยาลัย/คณะและสังคม

นักศึกษาพิการและบัณฑิตพิการ มีโอกาสมีส่วนร่วมทางสังคมในกิจกรรมรูปแบบต่างๆ ในระดับมหาวิทยาลัย/คณะ/และสังคม โดยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจจากความพึงพอใจของการมีส่วนร่วมในประเด็นดังนี้

ประชากรเป้าหมายทั้งสองกลุ่มมีความพึงพอใจในระดับเดียวกัน ดังนี้

ความพึงพอใจมาก ในการได้รับการยอมรับในการเข้าร่วมกิจกรรมระดับคณะ การได้รับการยอมรับในการเข้าร่วมกิจกรรมระดับมหาวิทยาลัย ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งที่ไม่แปลกแยกหรือแตกต่างจากคนอื่น และการมีโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและแสดงออก

ส่วนความพึงพอใจที่มีระดับต่างกัน กล่าวคือ บัณฑิตพิการมีความพึงพอใจมาก ในขณะที่นักศึกษาพิการมีความพึงพอใจปานกลาง ในเรื่อง การได้รับการยอมรับในการเข้าร่วมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/สังคม และการได้รับโอกาสทางสังคม

สำหรับประเด็นการเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองนั้น บัณฑิตพิการมีความพึงพอใจมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษาพิการมีความพึงพอใจมาก (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	นักศึกษาพิการ			บัณฑิตพิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การได้รับการยอมรับในการเข้าร่วมกิจกรรมระดับคณะ	3.47	1.12	มาก	3.90	0.75	มาก
2. การได้รับการยอมรับในการเข้าร่วมกิจกรรมระดับมหาวิทยาลัย	3.42	1.08	มาก	3.81	0.83	มาก
3. การได้รับการยอมรับในการเข้าร่วมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย	3.24	1.13	ปานกลาง	3.48	0.77	มาก
4. ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/สังคม	3.40	1.01	ปานกลาง	4.16	0.59	มาก
5. การได้รับโอกาสทางสังคม	3.36	1.03	ปานกลาง	3.90	0.70	มาก

การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	นักศึกษาพิการ			บัณฑิตพิการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
6. การทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง	3.91	0.97	มาก	4.23	0.56	มากที่สุด
7. ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งที่ไม่แปลกแยกหรือแตกต่างจากคนอื่น	3.49	1.06	มาก	3.74	0.97	มาก
8. การมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและ/หรือแสดงออก	3.53	1.04	มาก	3.81	0.87	มาก

3. แนวทางการให้การสนับสนุนและสังเคราะห์แนวการปฏิบัติงานที่ดีของศูนย์บริการนักศึกษาพิการ

ข้อค้นพบ การดำเนินงานของศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ที่สำคัญคือ

ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ เป็นหน่วยงานกลางของมหาวิทยาลัย ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับโครงการนักศึกษาพิการตั้งแต่เริ่มการประชาสัมพันธ์ การรับสมัคร การสอบคัดเลือก (ร่วมกับคณะต่างๆ ที่รับนักศึกษาพิการ) การจัดบริการสนับสนุนการเรียนการสอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเรียนการสอน ความเป็นอยู่และการใช้ชีวิตของนักศึกษา ตลอดจนการประสานหน่วยงานสำหรับการฝึกงาน และการจัดหางานให้บัณฑิตพิการ เป็นต้น

การดำเนินการที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2546-2560 ได้พัฒนา ปรับปรุง การดำเนินงานจากนโยบายของมหาวิทยาลัยสู่การปฏิบัติที่เป็นแนวการปฏิบัติงานที่ดี ที่ส่งผลให้ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับรางวัลต่างๆ ดังนี้ (ปิยพงศ์ เอียดนุ้ม, สัมภาษณ์ 21 สิงหาคม 2560)

ปี พ.ศ.2555 : ประกาศเกียรติคุณ “ส่งเสริมสังคมดี มีอารยสถาปัตย์ให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นสถานที่อารยสถาปัตย์ (การออกแบบและการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับคนทุพพลภาพ และเพื่อคนทั้งมวล

ปี พ.ศ.2558 : ได้รับเกียรติคุณยกย่องให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เป็นสถานที่อารยสถาปัตย์แห่งปี ประเภท Universal Design, Friendly Design

ปี พ.ศ. 2559 : ได้รับเกียรติคุณยกย่องให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต เป็นสถานที่อารยสถาปัตย์แห่งปี ประเภท ดีกอาการ Friendly Design โดยแนวทางปฏิบัติงานของศูนย์บริการนักศึกษาพิการในประเด็นที่เด่น อาทิ

1. การจัดการบริการด้านสนับสนุนการเรียนการสอน

ก. การจัดทำสื่อการสอนประเภทเอกสาร/หนังสือเบรลล์ และเทคโนโลยีและการพัฒนาคุณภาพของเอกสาร/หนังสือได้มากขึ้น โดยการจัดทำหนังสืออักษรเบรลล์สำหรับนักศึกษาพิการทางการเห็น สามารถใช้เทคโนโลยีที่ช่วยให้ File Microsoft Word, Fill Power Point จากภาษาเขียน แปลงเป็นเสียง โดยไม่ต้องใช้อาสาสมัครอ่านก่อน แต่หากเป็นสื่อการเรียนที่เป็นสิ่งพิมพ์เป็นเอกสาร/หนังสือ ยังคงต้องทำเป็นหนังสือเสียงโดยใช้อาสาสมัครอ่าน

ข. การสนับสนุน บริการอุปกรณ์ เครื่องมือพิเศษ

โดยศูนย์ได้จัดบริการ เพื่อให้นักศึกษาพิการได้เข้าใจและเข้าถึงเนื้อหาวิชาเรียน และการเรียน

- 1) เครื่องพิมพ์อักษรเบรลล์สำหรับนักศึกษาพิการทางการเห็น
- 2) เครื่อง FM สำหรับนักศึกษาพิการทางการได้ยิน
- 3) เครื่องขยายภาพและตัวอักษร
- 4) รถเข็น รถเข็นไฟฟ้า
- 5) ไม่เท่าขาว
- 6) โปรแกรมการอ่านภาษาอังกฤษ (Taw) โปรแกรมการอ่านภาษาไทย (ตาทิพย์)
- 7) สมาร์โฟน (Smart Phone) สำหรับนักศึกษาพิการทางการเห็น ซึ่งแจกให้นักศึกษาทุกคน แต่เสียหาย ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม และกำลังจัดซื้ออุปกรณ์ใหม่ที่ให้เหมาะกับการใช้ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน

อุปกรณ์และเครื่องมือดังกล่าว ผู้รับผิดชอบยืนยันว่ามีจำนวนที่เพียงพอ แต่ต้องพัฒนาการลงโปรแกรมให้เป็นปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

ค. การจัดบริการช่วยเหลือทางการศึกษา : การสอนเสริม

ข้อมูลที่สุดค้องจากผลการศึกษาและผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า นักศึกษาพิการส่วนหนึ่ง มีผลการเรียนที่คะแนนเฉลี่ยสะสม (GPA) ไม่ถึง 2.00 จึงเป็นที่มาให้นักศึกษาพิการเข้าร่วมเรียนเสริมในโครงการขยายโอกาสต่างๆ โครงการนี้ได้ดำเนินการระยะหนึ่งต่อมาได้เว้นระยะการดำเนินการ แต่มีโครงการสอนเสริมในรูปแบบรุ่นพี่นักศึกษาเป็นผู้สอน (Tutor) และศูนย์บริการนักศึกษาพิการ จัดอาจารย์ภาษาอังกฤษสอนเสริมให้นักศึกษาพิการโดยเฉพาะ ยังคงเป็นกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ทุกภาคการศึกษา

2. การสนับสนุนการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ : ทุนการศึกษา หอพักนักศึกษา

ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการให้นักศึกษาพิการทุกคน เข้าถึงสิทธิทางการศึกษาในการได้รับทุนค่าเล่าเรียน ค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามระเบียบที่คณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ. 2552

นอกจากนี้ ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ได้จัดสรรทุนสนับสนุนค่าใช้จ่าย ให้นักศึกษาพิการที่มีผลคะแนนเฉลี่ยสะสม 2.00 และไม่เป็นนักศึกษาสูงกว่าชั้นปีที่ 4 ให้ได้รับทุนสนับสนุนต่อเนื่องตั้งแต่ปีที่ 1 - ชั้นปีที่ 4 ทุนละ 54,000 บาทต่อคน/ปี โดยเป็นค่าใช้จ่ายประจำเดือน เดือนละ 4,000 บาท และเป็นค่าหอพัก

3. การให้บริการให้คำปรึกษา

ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ต้องทำหน้าที่ประหนึ่งอาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษาพิการด้วยเช่นกัน ที่ต้องให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาพิการ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาพิการจากโครงการนักศึกษาพิการ โดยส่วนใหญ่เป็นปัญหาการเรียน ปัญหาผลการเรียนต่ำ ปัญหาการขอย้ายคณะ ปัญหาการปรับตัว ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว ปัญหาความรัก โดยที่ระดับความรุนแรงของปัญหาน้อย-ปานกลาง ซึ่งได้ให้คำปรึกษาเบื้องต้นระดับหนึ่ง ในรายการนี้ เช่น การย้ายคณะ ต้องให้นักศึกษาติดต่อปรึกษาจากคณะปลายทางที่ย้ายไปโดยตรง

4. การจัดการดำเนินการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน

มหาวิทยาลัยได้สำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน โดย ผศ.ดร.ชุมเขต แสงเจริญ ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า อาคารมหาวิทยาลัย จำนวน 84 หลัง มีเพียงร้อยละ 50 เท่านั้นที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของการมีโครงการนักศึกษาพิการ และความต้องการของนักศึกษาพิการในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 6 ประการ พื้นฐานของการใช้ชีวิตในการเรียนที่ตึก คือ ห้องน้ำ ทางลาด ที่จอดรถ ป้ายสัญลักษณ์ ลิฟท์ และจุดบริการ จึงเป็นที่มาของการปรับปรุง ซึ่งศูนย์บริการนักศึกษาพิการ มีส่วนสำคัญในความรับผิดชอบดังกล่าวที่สำคัญ กล่าวคือ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 เป็นต้นมา มีการปรับปรุงอย่างมากมาย เช่น ลิฟท์ ห้องน้ำ ทางลาด เสาสัญญาณไฟจราจร ห้องน้ำ ทางเท้า (Barrier Block) ป้ายสัญลักษณ์

การพัฒนาทางกายภาพดังกล่าว ได้ปรับตามหลักของอารยสถาปัตย์มากขึ้น Universal Design แบบอาคารเพื่อคนทั้งมวล ส่งผลให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้รับรางวัล Universal Design ในที่สุด

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. โครงการนักศึกษาพิการของมหาวิทยาลัย

การเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่รับนักศึกษาพิการเข้าศึกษา โดยมีระบบโควตา และการสอบคัดเลือก เป็นการให้ความสำคัญกับโอกาส และการมีสิทธิทางการศึกษาของนักศึกษาพิการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการและกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

ผลการวิจัยที่ค้นพบทำให้กล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้พัฒนาตั้งแต่ระดับนโยบาย สู่การปฏิบัติในระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการนักศึกษาพิการโดยตรง (ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ) และระดับคณะที่จัดการเรียนการสอน การให้บริการ และ

สนับสนุนให้นักศึกษาพิการมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ การได้รับบริการสนับสนุน ตลอดจนการมีพื้นที่ทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกระดับ

นโยบายการรับนักศึกษาพิการของมหาวิทยาลัยยังคงต่อยอดจากนโยบายเดิม โดยมีการปรับขยาย เพิ่ม และการพัฒนาในประเด็นต่างๆ คือ

ก. การเพิ่มจำนวนการรับนักศึกษา จากปีเริ่มต้นที่กำหนดรับนักศึกษาพิการจำนวน 50 คน และเพิ่มเป็นจำนวน 61 คนในปี พ.ศ.2560 ทั้งนี้เพราะมีคณะที่เข้าร่วมในโครงการนี้มากขึ้น คือ คณะเภสัชศาสตร์ คณะวิทยาการการเรียนรู้ และศึกษาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร วิทยาลัยนวัตกรรม วิทยาลัยพัฒนาศาสตร์ ป่วย อังภากรณ์ โดยมีคณะที่ปรับรับนักศึกษาเพิ่มขึ้น คือ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะสาธารณสุขศาสตร์ สำหรับคณะที่ปรับลดการรับนักศึกษาพิการลง คือ คณะสหเวชศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ และคณะศิลปกรรมศาสตร์

ข. การกำหนดประเภทความพิการของนักศึกษา มหาวิทยาลัยกำหนดให้มีข้อจำกัดประเภทความพิการให้น้อยที่สุด เพื่อสนับสนุนให้นักศึกษาพิการทุกประเภทความพิการเท่าที่เป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม การขยายเพิ่มประเภทความพิการของนักศึกษาพิการ ที่แต่ละคณะสามารถรับได้นั้น พิจารณาจากประเภทความพิการที่สอดคล้องกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของแต่ละคณะ

ค. การกำหนดคะแนนเฉลี่ยสะสม (GPA) เป็นหนึ่งในคุณสมบัติที่คณะส่วนใหญ่กำหนดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย ในขณะที่คณะเศรษฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ กำหนด GPA สูงกว่าที่มหาวิทยาลัยกำหนด หรือบางคณะปรับลดคะแนนเฉลี่ยสะสมแต่ยังคงสูงกว่าเกณฑ์กำหนด คือ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะทันตแพทยศาสตร์

อย่างไรก็ตาม ในแต่ละปีมหาวิทยาลัยจะสอบถามการเปลี่ยนการรับเพิ่มจำนวนประเภทพิการของแต่ละคณะ ในขณะที่ผู้รับผิดชอบโครงการนักศึกษาพิการระดับคณะต้องการให้มหาวิทยาลัยเน้นที่กระบวนการพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาพิการ ซึ่งเป็นความสำเร็จในภาพรวมที่นำไปสู่โครงการการมีงานทำ

ง. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนและสามารถตอบสนองการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากนักศึกษาพิการได้ แม้มหาวิทยาลัยจะได้รับรางวัลการมีสถานที่อารยสถาปัตย์แห่งปี และรางวัลตึกอาคาร Friendly Design ซึ่งเป็นการพิจารณาจากกลุ่มอาคารที่มีความพร้อม

ดังนั้น การคำนึงถึงแนวคิดการสร้างอาคารสำนักงาน อาคารเรียน อาคารหอพัก และทุกอาคารสาธารณะของมหาวิทยาลัย จึงควรคำนึงถึงหลักการสร้างอาคารที่สามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้ของคนทั้งมวล (Universal Design)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่บัณฑิตพิการระบุว่า สามารถเข้าถึงในระดับปานกลาง เช่น การใช้ห้องคอมพิวเตอร์ การใช้ห้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการใช้ยืมเนเชียม จึงมีนัยยะถึงโอกาสที่นักศึกษาพิการจะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การมีกิจกรรมว่างในการออกกำลังกายหรือกิจกรรมนันทนาการอื่นๆ เช่น นักศึกษาทั่วไปนั้นยังมีข้อจำกัด จึงต้องให้ความสำคัญในการเข้าถึงการใช้ห้อง/อาคาร ในการทำกิจกรรมและการใช้ชีวิตของนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัย (Campus Life) ในทุกมิติ

2. ศูนย์บริการนักศึกษาพิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ พบว่า การพัฒนางานของศูนย์บริการนักศึกษาพิการ มีความก้าวหน้าในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนประเภทเอกสาร หนังสือเบรลล์ และหนังสือเสียง โดยใช้เทคโนโลยีช่วยทำให้ File Microsoft word File Power Point ที่เป็นภาษาเขียน แปลงให้เสียงเป็นเอกสารเสียง หนังสือเสียง

ข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นที่แพร่หลายไปคณะต่างๆ เพื่อสนับสนุนการจัดทำสื่อ และเอกสารประกอบการสอน จึงมีอาจารย์ผู้สอนเพียงส่วนหนึ่งที่ใช้บริการดังกล่าว

ผลการวิจัยที่ระบุความพึงพอใจมากในการเข้าถึงการให้บริการของเจ้าหน้าที่และความสามารถของเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ แต่ข้อมูลส่วนหนึ่งระบุข้อจำกัดของศูนย์บริการนักศึกษาพิการ เช่น ด้านการบำรุงรักษาอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ ที่มีปัญหาและเสียบ่อย นอกจากนี้มีข้อจำกัดด้านล่าช้าในการดำเนินการประสานงานของศูนย์ กรณีทุนการศึกษา ทุนค่าใช้จ่าย เป็นต้น

ข้อมูลที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์อาจารย์และเจ้าหน้าที่คณะต่างๆ จำนวนหนึ่งสะท้อนข้อมูลที่สุดคืองว่า รู้จักศูนย์บริการน้อยมาก โดยไม่มีข้อมูล หรือความเข้าใจเกี่ยวกับงานศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ในประเด็นดังกล่าวพิจารณาได้ทั้งสองด้าน คือ ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ทำงานในลักษณะตั้งรับมากเกินไป และขาดการประชาสัมพันธ์งาน และข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับนักศึกษาพิการ ในขณะที่ผู้รับผิดชอบคณะให้ความสนใจศูนย์บริการนักศึกษาพิการไม่มากเท่าที่ควร จึงไม่ได้แสวงหาข้อมูลอย่างลึกซึ้ง

ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ควรปรับบทบาท “เชิงรุก” มากกว่าการทำงานเชิงรับ หรืองานประจำตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ โดยเฉพาะการรณรงค์ที่ทำให้คนในประชาคมธรรมศาสตร์ ได้รู้จักบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของศูนย์ อาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่ประสบการณ์ทำงานนาน จะรู้จักและติดต่อประสานงานกับศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ในขณะที่เจ้าหน้าที่รุ่นใหม่ยืนยัน การไม่มีเอกสาร หรือข้อมูลที่เป็นปัจจุบันที่เป็นประโยชน์ในการประสานงาน นอกจากนั้นการค้นข้อมูลของศูนย์ในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยไม่มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 และข้อมูลไม่มีความก้าวหน้าของงานปัจจุบัน แม้ว่าศูนย์บริการนักศึกษาพิการจะมี Facebook แต่ใช้เพื่อการสื่อสารกับนักศึกษาพิการ

ส่วนบทบาทเชิงรุกนอกมหาวิทยาลัย ควรเน้นการประชาสัมพันธ์และการให้บริการข้อมูลที่เป็นสถิติและข้อมูลจากการปฏิบัติงาน มากกว่าการเป็นข้อมูลที่เก็บไว้เพื่อรายงานการปฏิบัติงาน

ประเด็นอื่นๆ เพื่อพัฒนาศูนย์บริการเพื่อคนพิการ

- การเปิดพื้นที่และโอกาสถึงนักศึกษาทั่วไป เข้าร่วมและมีกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาพิการ ทำให้พื้นที่ของศูนย์บริการนักศึกษาพิการไม่เป็นพื้นที่เฉพาะความพิการเท่านั้น และสามารถสื่อให้สังคมภายในและภายนอกเข้าใจความกลมกลืนและการอยู่ร่วมกันของนักศึกษาพิการและนักศึกษาปกติ

- การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านของนักศึกษาพิการ เช่น ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ทักษะการพิมพ์ที่ถูกต้อง การใช้คำประโยคที่ถูก ซึ่งมีผลต่อการเรียน การทำรายงาน การสอบ และการทำงานในอนาคต

- การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการนักศึกษาพิการ เพื่อความสามารถด้านการให้คำปรึกษาตามหลักการ อย่างมีความเข้าใจ และสามารถในการสนับสนุนทางจิตใจ ความสามารถในการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้นักศึกษาพิการ สำหรับการแก้ไขปัญหาวิกฤติที่นักศึกษาพิการสามารถส่งต่อ เข้ารับบริการจากนักวิชาชีพเฉพาะในการให้ความช่วยเหลือ

3. การเข้าถึงและการให้ประโยชน์จากบริการ/การสนับสนุน/และสถานที่

ผลการวิจัยที่ระบุความพึงพอใจมากในการเข้าถึงการใช้บริการ การสนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านกายภาพ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดให้ เช่นเดียวกับความพึงพอใจมากในการเข้าถึงระบบการจัดการเรียนการสอนของคณะ โดยเฉพาะความเข้าใจนักศึกษาพิการ และการช่วยเหลือของอาจารย์ผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่พบว่า อาจารย์ผู้สอนให้ความสนใจ การปรับเอื้อให้อุปกรณ์การเรียน เพื่อให้นักศึกษาพิการ สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่

ประเด็นที่น่าสนใจ จากผลการวิจัยที่นักศึกษาพิการมีความพึงพอใจปานกลางในการเข้าถึงระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่ทางเห็นจากนักศึกษามากขึ้น แม้มีอาจารย์ที่ปรึกษาบางคนให้ความสนใจและความช่วยเหลือ นักศึกษาพิการอย่างเต็มที่ แต่อาจารย์ที่ปรึกษาบางท่านแปลความจากการที่ไม่มีนักศึกษาพิการขอพบเพื่อรับคำปรึกษานั้นว่า นักศึกษาพิการไม่มีปัญหาและหากมีปัญหา ก็สามารถรับบริการโดยตรงจากศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ทั้งนี้เพราะอาจารย์ที่ปรึกษาจำนวนไม่น้อย ที่ไม่ทราบถึงสิทธิและบริการสนับสนุนที่นักศึกษาพิการสามารถเข้าถึงได้ เป็นประเด็นสำคัญที่ควรทบทวนบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา นอกจากนี้ มีข้อเสนอให้มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษากลางที่ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ ที่มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์การดูแล การเข้าใจและรับผิดชอบให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาพิการในภาพรวม

นักศึกษาพิการมีความพึงพอใจน้อยในการเข้าถึงระบบการสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือ ระบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือด้านการเรียน ซึ่งนักศึกษาพิการระบุว่าได้รับน้อยกว่าความช่วยเหลือด้านการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย

การพัฒนาระบบเพื่อนช่วยเพื่อน รุ่นพี่ช่วยรุ่นน้อง เป็นการสนับสนุนที่สำคัญในระดับคณะ และการพัฒนาให้กว้างไกลโดยการส่งเสริมประชาคมธรรมศาสตร์ ให้มีทัศนคติที่ถูกต้อง เหมาะสม ที่เน้นให้เห็นถึงศักดิ์ศรี คุณค่า และศักยภาพของคนพิการ

4. การมีโอกาและพื้นที่ทางสังคมในการเข้าร่วมกิจกรรม

ข้อค้นพบทั้งระดับมหาวิทยาลัย และระดับคณะที่สนับสนุนว่าได้ให้โอกาสและพื้นที่ทางสังคมแก่นักศึกษาพิการเข้าร่วมกิจกรรมค่อนข้างสูง ทำให้นักศึกษาพิการมีความพึงพอใจมากต่อการเข้าถึงประเด็นนี้ โดยเฉพาะการทำให้นักศึกษาพิการมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งที่ไม่แปลกแยก หรือแตกต่างจากคนอื่น และมีความพึงพอใจมากและมากที่สุดที่การเข้าร่วมกิจกรรมมีพื้นที่ทางสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่า ภาคภูมิใจในตนเอง นับเป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัยและคณะ ที่มีพื้นที่ทางสังคมให้คนพิการอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม นั้นเป็นมุมมองที่นักศึกษาพิการมีประสบการณ์และโอกาสการเป็น “ผู้รับ” หากได้เปลี่ยนรูปแบบโดยให้นักศึกษาเป็น “ผู้ให้” โดยการสนับสนุนให้นักศึกษาพิการมีกิจกรรมในฐานะผู้ให้กับสังคม ย่อมส่งเสริมการมีคุณค่า มีความภูมิใจ และการรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

5. คุณภาพบัณฑิตพิการจากโครงการนักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายจ้างของบัณฑิตพิการทุกหน่วยงานที่ให้สัมภาษณ์ ระบุว่า บัณฑิตพิการมีความรู้ทางวิชาการ (Hard Skill) ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีพฤติกรรมในการทำงานที่ดี เช่น การมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความอดทน ความคิดริเริ่ม การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความมีน้ำใจ โดยนายจ้างมองว่า คนพิการมีความพิการจึงพยายามที่จะทำงานให้เต็มที่เพื่อให้เกิดผลงานเชิงประจักษ์

ส่วนทักษะทางสังคม (Soft Skills) เช่น ทักษะการอยู่ร่วมกับคนอื่น วิจัยในการทำงาน ทักษะการทำงาน หรือเทคนิคการทำงานที่ต้องมีการฝึกฝนเพื่อลดข้อจำกัดของการทำงาน อันเนื่องมาจากความพิการนั้น มีความสำคัญที่ควรได้มีการเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษาในการทำงานต่อไปในอนาคต

อย่างไรก็ดี พบข้อมูลที่น่าสนใจว่า บัณฑิตพิการส่วนหนึ่งได้รับการจ้างงานภายใต้โครงการเฉพาะกิจ มักจะได้รับค่าตอบแทนต่ำ หรือเท่ากับระดับมาตรฐานของวุฒิ

ปริญญาตรี คือ ประมาณ 15,000 บาทต่อเดือน เป็นอัตราเดียวโดยไม่มีการเลื่อนขั้น เลื่อนเงินเดือน และขาดความมั่นคงในการทำงาน ปัญหาฐานข้อมูลคนพิการที่ต้องการทำงาน พร้อมคุณสมบัติจะเป็นข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อนายจ้างที่ประสงค์จ้างงานคนพิการ

จากสภาพการดังกล่าว โดยเฉพาะฐานข้อมูลและคุณสมบัติของบัณฑิตพิการ จึงควรเป็นความรับผิดชอบของศูนย์บริการนักศึกษาพิการที่สามารถเผยแพร่ ส่งต่อหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลให้นายจ้าง/ผู้ประกอบการที่มีความสนใจรับคนพิการเข้าทำงาน และได้มีข้อมูลในการประสานต่อไปยังนักศึกษาพิการที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการของนายจ้าง

เอกสารอ้างอิง

- กมลพรรณ พันพืง และคณะ. (2546). การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ. วารสารราชานุกูล, ปี 18 ฉบับที่ 2. พฤษภาคม-สิงหาคม
- จิตประภา ศรีอ่อน. (2545). สภาพปัจจุบันและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษในระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- จิตติยา เนตรวงศ์. (2551). กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักศึกษาปกติและนักศึกษาออทิสติก มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ธนาอุส ธนธิตี. (2549). รูปแบบการฝึกทักษะวิชาชีพสำหรับคนพิการทางกาย. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. คณะศิลปศาสตร์. ภาควิชาอาชีวศึกษา.
- ธรรม จตุนาม. (2559). แนวทางการพัฒนาระบบสนับสนุนนักศึกษาพิการทางการเห็นในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธรรต สินธุศิริ. (2555). การสนับสนุนเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สำหรับนักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัย

ขอนแก่น. การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. คณะศึกษาศาสตร์.

เนตรนภา อนุประเสริฐ. (2544). สภาพปัญหาและความต้องการใช้เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกของนักศึกษาพิการทางการเห็นในสถาบันอุดมศึกษาเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล. บัณฑิตวิทยาลัย.

เบญจา ชลธารนนท์. (2546). คู่มือการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างชีวิต. กรุงเทพฯ: เพทายการพิมพ์.

บุญสม นาวานุเคราะห์. (2543). การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของคนพิการในการฟื้นฟูและพึ่งตนเอง : กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

วัจนารัตน์ ควรดี และณมน จิรังสุวรรณ. (2558). การปฏิรูปการศึกษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. พัฒนาเทคนิคการศึกษา, ปีที่ 27 ฉบับที่ 93 มกราคม-มีนาคม, น. 12-20.

วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และจุไร ทัพวงษ์. (2554). บทวิพากษ์นโยบายและข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติเกี่ยวกับคนพิการในประเทศไทย: ความเสมอภาคในโอกาสของการมีงานทำ และไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม. รายงานวิจัย. องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO).

วิไลวรรณ ช้างปรีดา. (2549). ศึกษารูปแบบของศูนย์บริการนักศึกษาพิการในสหรัฐอเมริกา เปรียบเทียบกับศูนย์บริการนักศึกษาพิการในประเทศไทยกับกรณีศึกษา ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

วิไลวรรณ ช้างปรีดา. (2555). การศึกษาการจ้างงานคนพิการและคุณสมบัติของบัณฑิตพิการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่สถานประกอบการต้องการ. รายงานการวิจัย.

- ศาสต์ เพ่งแพ. (2553). การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา
สำหรับคนพิการในสถาบันอุดมศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต.
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. คณะรัฐประศาสนศาสตร์.
- ศิริวิมล ใจงาม. (2547). การนำเสนอนโยบายและแนวปฏิบัติการจัดการศึกษาพิเศษใน
สถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
บัณฑิตวิทยาลัย.
- ศูนย์บริการนักศึกษาพิการ. (2555). รายงานสรุปโครงการนักศึกษาพิการ. (เอกสารอัด
สำเนา).
- สถาพร สารุการ. (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่าย
คอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาหูหนวกในระดับอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะศึกษาศาสตร์.
- สรชา เทียมมณี. (2552). แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการทางการศึกษาสำหรับ
นักศึกษาพิการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. สาขาการ
บริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
- สาลินี เกื้อเกียรติวงศ์. (2547). การใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษาของ
นักศึกษาพิการในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.
- สุภัชฌาน ศรีเอี่ยม. (2554). การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์
ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะครุศาสตร์.
- สุพิน นಾಯง. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาปริญญา
บัณฑิตที่มีความพิการทางการได้ยินในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ดุษฎี
บัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะครุศาสตร์.
- สุวิมล อุดมพิริยะศักดิ์. (2552). การพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์บริการสนับสนุน
นักศึกษาพิการเรียนร่วมระดับอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. บัณฑิตวิทยาลัย.

อรอนงค์ สงเจริญ และธิดารัตน์ นาคทอง. (2548). การพัฒนารูปแบบระบบงานบริการ
สนับสนุนสำหรับนักศึกษาพิการ. วารสารวิทยาลัยราชสุดา, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1-2, น.
90-111.

อันธิการ์ สวัสดิ์ศรี. (2546). แนวทางในการดัดแปลงที่พิกอาศัยตามแนวความคิดยูนิเวอร์
ซัลดีไซน์ที่สอดคล้องกับบริบทไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต. สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร. บัณฑิตวิทยาลัย.